

**РЕЦЕНЗІЯ НА МОНОГРАФІЮ: ШАБАТ-САВКА С. Т.
УКРАЇНСЬКОМОВНИЙ ПИТАЛЬНИЙ ДИСКУРС,
ЧЕРНІВЦІ: ЧНУ ІМ. Ю. ФЕДЬКОВИЧА, 2019, 332 с.**

Людмила МАРЧУК,

Кам'янець-Подільський національний університет ім. І. Огієнка (Україна)

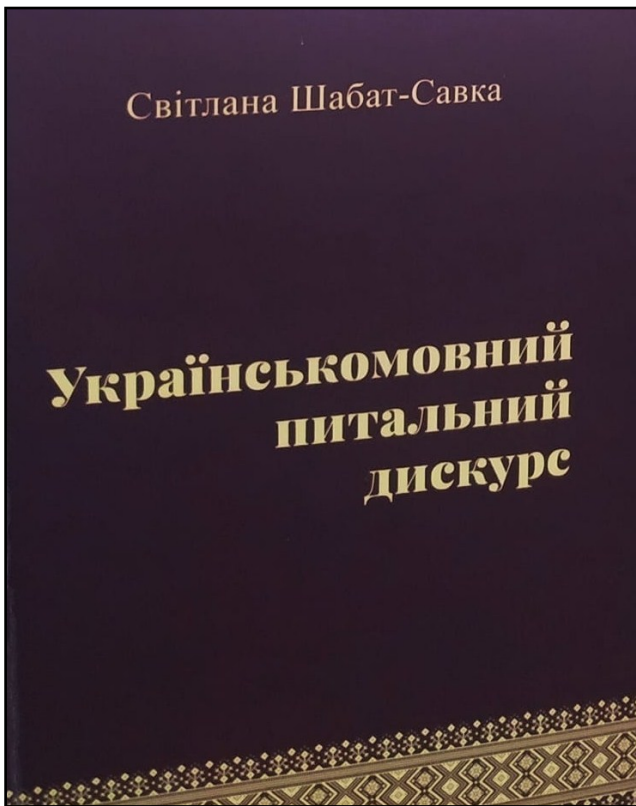
lyudmylamarchuk60@gmail.com

**REVIEW OF MONOGRAPH: SHABAT-SAVKA S.T.
UKRAINIAN INTERROGATIVE DISCOURSE,
CHERNIVTSI: YURIY FEDKOVIYCH CHERNIVTSI
NATIONAL UNIVERSITY, 2019, 332 p.**

Lyudmyla MARCHUK,

Kamianets-Podilskiy National Ivan Ohienko University,

ORCID 0000-0002-9022-2103; Researcher ID: AAA-9357-2020

Лінгвістика сьогодення, що є багатовекторною за своїми напрямками і парадигмами, засвідчує чітку зміну пріоритетів: від традиційного таксономічного аналізу мовних одиниць до вивчення їхнього функційного потенціалу в різних мовленнєвих ситуаціях та дискурсивних практиках мовця. На наше переконання, монографія Світлани Шабат-Савки “Українськомовний питальний дискурс”¹ виконана в ракурсі окресленої антропоцентричної лінгвістичної парадигми, у царині комунікативного синтаксису та лінгвопрагматики і присвячена актуальній темі – комплексному аналізу українськомовного питального дискурсу, визначенню структурно-семантичних параметрів і комунікативно-інтенційного змісту питальних висловлень як визначальних його складників.

На сьогодні в українській лінгвістиці, на жаль, відсутнє комплексне дослідження про питальний дискурс як про динамічний мовленнєвий континуум людської інтеракції, як релевантне середовище вербалізації комунікативних інтенцій, що, безперечно, свідчить про своєчасність та актуальність репрезентованого дослідження, адже, як зауважує С. Шабат-Савка, саме “антропоцентризм лінгвістики ХХІ ст. зумовив активний перегляд традиційних парадигм, випрацювання інноваційних підходів до вивчення мовних одиниць, і, власне, з осучасненим розумінням комунікативної теорії речення й тексту в дослідницьке поле потрапляє питальний дискурс як один із новітніх фрагментів лінгвістичного знання”².

Монографія Світлани Тарасівни містить глибокі авторські напрацювання в галузі вивчення питальності як комунікативно зорієнтованої граматичної категорії, адже вперше в українському мовознавстві на багатому фактичному матеріалі здійснено комплексний аналіз українського питального дискурсу, обстежено його функційний потенціал у різних дискурсивно-стильових формах української мови (у художньому, уснорозмовному, публіцистичному, релігійному, епістолярному стилях, у народнопісенному дискурсі, у метакомунікації). У цьому вбачаємо очевидну новизну репрезентованої праці, особистий внесок С. Шабат-Савки в розвиток комунікативної граматики української мови, констатуємо новаторський підхід у розв’язанні дискусійного питання в теорії синтаксису та дискурсології. Новим вважаємо витлумачення питальних висловлень як амбівалентних синтаксичних конструкцій, що виформовують питальний дискурс і “реалізують, з одного боку, багатоаспектний когнітивний процес-пошук інформації, увиразнюючи експліцитну інтенцію запиту, а з іншого – виконують у мовленні функції, пов’язані зі змістом інших модально-інтенційних висловлень, з фігуральністю мови, з емоційністю та аксіологічними параметрами процесу спілкування та метакомунікацією”³.

Окреслений вектор дослідження дав змогу С. Шабат-Савці успішно представити авторську концепцію в п’ятих розділах монографії, продемонструвати всебічний аналіз питального дискурсу та питальних ви-

¹ Shabat-Savka S. T. Ukrainskomovnyi pytalnyi dyskurs. Monohrafiia [Ukrainian interrogative discourse. Monograph], Chernivtsi: Chernivets. nats. un-t im. Yu. Fedkovycha, 2019, 332 p.

² Ibidem, P. 8.

³ Ibidem, P. 54.

всебічний аналіз питального дискурсу та питальних висловлень, що його виформовують, на різних рівнях: структурно-семантичному, комунікативному та дискурсивному.

У першому розділі “Теоретичні засади вивчення питальності в лінгвістичних студіях” авторка визначила статус питальності в логіко-філософських концепціях, представила напрями дослідження питальних конструкцій, акцентуючи увагу на проблемі їхньої дефініції та класифікації, окреслила термінологічний вимір понять “питальний дискурс”, “питальне речення / висловлення”, “запитання”, “запит” та ін. Цілком аргументовано й методично правильно С. Шабат-Савка вибудовує свою авторську концепцію, що містить особливий підхід до витлумачення питального дискурсу як актуалізованого модусу пізнання й відображення дійсності, що “репрезентує у стильовому континуумі української мови свою амбівалентність та функційну асиметрію”⁴, до виокремлення запиту як експліцитної інтенції мовця – основного суб’єкта комунікації, який перебуває в стані незнання і невизначеності, недостатності й неповноти щодо вихідної інформації. Монографія актуалізує низку питань, що нам особливо імпонує, зокрема вивчення питальних висловлень у контексті ментальності, толерантності та в соціолінгвістичному ракурсі.

У другому розділі монографії “Питальний дискурс у структурно-семантичному вимірі” С. Шабат-Савка демонструє глибоке дослідження питального дискурсу в структурно-семантичному аспекті, на багатому фактичному матеріалі представивши реалізацію питальності в конструкціях з питальними компонентами, у загальнопитальних висловленнях, у контексті складного речення, на рівні нечленованих і фразеологізованих комунікатів. Важливим уважає визначення дериваційного потенціалу питальних висловлень, детермінованого перебігом толерантної чи атолерантної комунікації, спланованим використанням мовцем загальноприйнятих чи фразеологізованих, діалектних форм маркерів питальності, що слугують найточнішою вербалізацією інтенції запиту в різних мовленнєвих ситуаціях.

Логічність та послідовність властива викладу матеріалу в третьому розділі “Питальний дискурс і категорія діалогічності”, де С. Шабат-Савка продемонструвала синтаксичну репрезентацію комунікативних інтенцій запиту в альтернативних та уточнювальних запитаннях, у зустрічних репліках і перепитах. У цьому розділі визначено адресатність як категорію, що детермінує перебіг питального дискурсу, адже, на думку Світлани Тарасівни, адресантно-адресатний континуум указує на баланс чи дисбаланс стосунків між комунікантами, “вияскравлює дискурсивно-стильовий континуум функціонування питальних висловлень”⁵, які відображають авторське світобачення, людське мислення, пізнання життєвих реалій, філософські погляди на світ.

У четвертому розділі монографії “Функційний потенціал питальних висловлень: фігуральність, волевиявлення, емоційність, оцінка” об’єктом аналізу обрано функції питальних конструкцій. Переконаливо постульовано твердження про те, що запит як комунікативна інтенція мовця виражає не тільки власне-питальне значення, а передає спектр семантики, традиційно пов’язаної з іншими модально-інтенційними висловленнями – розповідними (риторичні, констативні, дубітативні запитання), спонукальними (спонукальні запитання) та оптативними (оптативні запитання), реалізує емоційно-оцінні значення

(емоційні та авторизовано-оцінні запитання). Використання питальної форми для вербалізації досить широкого інтенційного діапазону (а це фігуральність, волевиявлення, емоційність, оцінка) передусім відповідає задумові мовця, свідчить про його лінгвокреативність, мовну майстерність і прагматичну компетенцію.

Заслуговує на увагу та схвалення п’ятий розділ “Дискурсивно-стильовий континуум використання питальних висловлень”, у якому запропоновано інноваційний підхід до аналізу дискурсивних можливостей питальних висловлень, їх схарактеризовано в аспекті діалогічного та монологічного мовлення, у різних дискурсивно-стильових формах української мови. Дослідниці, з одного боку, вдалося впорядкувати надзвичайно багатий і новий фактичний матеріал у рамках традиційного синтаксису, а з іншого – представити його на засадах національно зорієнтованої комунікативної граматики.

Умотивованими та обґрунтованими є висновки, що досить повно та всебічно відбивають результати проведеного дослідження, репрезентують питальний дискурс як новітній фрагмент лінгвістичного знання. Зміст наукового дослідження має широкі перспективи для подальшого вивчення питального дискурсу в різних жанрах та мовленнєвих ситуаціях, у процесі зіставного аналізу з іншими слов’янськими мовами.

Монографія С. Т. Шабат-Савки – самостійне і завершене наукове дослідження, яке ґрунтується на новітніх теоретичних засадах комунікативного синтаксису та лінгвопрагматики. Ця нова праця про українськомовний питальний дискурс, що розрахована на широке коло лінгвістів (викладачів, учителів, аспірантів, студентів філологічних спеціальностей), слугує важливим підґрунтям для подальших досліджень у царині комунікативної граматики та української дискурсології.

Liudmyla Marchuk. Review of Monograph: Shabat-Savka S.T. Ukrainian interrogative discourse, Chernivtsi: Yu. Fedkovich Chernivtsi National University, 2019, 332 p. The monograph presents a comprehensive study on the Ukrainian interrogative discourse, highlighting its intention dominant; based on extensive evidence, the structural-semantic parameters and functional potential of interrogative statements as its essential components are thoroughly described. The specificity of interrogative constructions in dialogic and monologic speech, in tolerant and atolerant communication registers, in various discursive-stylistic forms of the Ukrainian language is elucidated.

Key words: Shabat-Savka S. T., question mark, interrogative discourse, interrogative sentence / expression, Ukrainian, communicative intention, addresser-addressee continuum, tolerant / atolerant communication, syntax.

Марчук Людмила – доктор філологічних наук, професор, завідувач кафедри української мови Кам’янець-Подільського національного університету імені Івана Огієнка. Автор та співавтор близько 300 наукових та навчально-методичних праць. Наукові інтереси: питання української лексики як об’єкта етно- та металінгвістики, лінгвокультурології та лінгвокультурознавства.

Marchuk Liudmyla – Doctor of Philology, Professor, Head of the Ukrainian Language Department, Ivan Ohienko Kamenetz-Podolsk National University. Author and co-author of about 300 scientific and educational works. Research interests: issues of Ukrainian vocabulary as an object of ethno- and metalinguistics, linguoculturology and linguo-cultural studies.

Received: 17.02.2020

Advance Access Published: March, 2020

© L. Marchuk, 2020

⁴ Ibidem, P. 51.

⁵ Ibidem, P. 164.